

Дубовський С. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ (Україна)

Герасимова А.В.,

здобувач вищої освіти за освітньо-науковою
програмою «Спеціальна освіта»,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

Анотація. У статті розглядається ситуація, коли спостерігається зростання числа народжених дітей з психофізичними порушеннями розвитку, зокрема з порушенням функцій опорно-рухового апарату. Особливою проблемою є те, що для дітей із порушенням функцій опорно-рухового апарату характерно зниження інтелекту. Визначена необхідність впроваджувати в навчально-виховні заклади нові засоби й методики, які б позитивно сприймалися дітьми та спонукали виконувати запропоновані комплекси лікувальної гімнастики.

Ключові слова: фізичне виховання, опорно-руховий апарат, інтелект, знижений інтелект.

ОСОБЕННОСТИ ЛЕЧЕБНОЙ ФИЗКУЛЬТУРЫ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА С НАРУШЕНИЯМИ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА СО СНИЖЕННЫМ ИНТЕЛЛЕКТОМ

Аннотация. В статье рассматривается ситуация, когда наблюдается рост числа родившихся детей с психофизическими нарушениями развития, в частности с нарушением функций опорно-двигательного аппарата. Особой проблемой является то, что для детей с нарушением функций опорно-двигательного аппарата характерно снижение интеллекта. Определена необходимость внедрять в учебно-воспитательные заведения новые средства и методики, которые положительно воспринимались детьми и побудили выполнять предложенные комплексы лечебной гимнастики.

Ключевые слова: физическое воспитание, опорно-двигательный аппарат, интеллект, сниженный интеллект.

PECULIARITIES OF PHYSICAL EDUCATION OF CHILDREN WITH DISORDERS OF THE MUSCULOSKELETAL SYSTEM WITH THE LOW INTELLIGENCE

Resume. The article considers the situation when there is an increase in the number of children born with psychophysical developmental disorders, in particular with disorders of the musculoskeletal system. A special problem is that children with musculoskeletal disorders are characterized by decreased intelligence. The need to introduce new tools and methods in educational institutions, which would be positively perceived by children and encourage them to perform the proposed complexes of therapeutic gymnastics, has been identified.

Key words: physical education, musculoskeletal system, intelligence, reduced intelligence.

Постановка проблеми. Всебічний розвиток дитини значною мірою залежить від рухової активності, котра є джерелом психічного і фізичного розвитку дитини. Несвоєчасність і низька ефективність використання різноманітних засобів фізичного виховання у дошкільному віці призводить до порушень у розвитку дітей, негативно впливають на їхню розумову сферу, знижують рівень підготовленості до школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні філософські, теоретико-методологічні основи сучасної корекційної педагогіки в Україні було закладено у працях В. І. Бондаря, Л. С. Виготського, О. І. Дьячкова, І. Г. Єременка, В. В. Засенка, М. О. Козленка, І. М. Ляхової, С. П. Миронової, Б. В. Сермеєва, В. М. Синьова, Т. Т. Тарасун, С. В. Федоренко, О. П. Хохліної, А. Г. Шевцова, М. К. Шеремет та ін.

Більш спеціалізовано та комплексно різні проблемні аспекти корекційно спрямованого фізичного виховання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату розглядалися у працях Р. Д. Бабенкової, В. В. Бесєди, М. Т. Васиної, О. П. Глоби, Н. А. Гросс, Ю. А. Гросс, Л. В. Душатинської, М. М. Єфименка, О. М. Мастюкової, А. Г. Смолянинова, М. Д. Моги, С. А. Холодова та ін.

Мета нашої роботи полягає у розкритті особливостей фізичного виховання дітей з порушенням опорно-рухового апарату зі зниженим інтелектом.

Виклад основного матеріалу. За статистичними даними МОЗ України, захворювання опорно-рухового апарату (ОРА) посідають третє місце після серцево-судинних й онкологічних захворювань [7]. Питання

фізичної реабілітації в дітей із порушеннями опорно-рухового апарату (ОРА) детально описані в працях вітчизняних і закордонних учених. Проте ця проблема залишається актуальною й на сьогодні. Її розв'язання можливе за участі різних фахівців, і насамперед спеціалістів у галузі фізичного виховання й фізичної реабілітації. Це підтверджує багаторічний досвід роботи з дітьми, які мають порушення функцій ОРА, тому що засоби фізичного виховання є одним із головних та найбільш дієвих методів їх реабілітації.

Розвиток дитини значною мірою залежить від рухової активності, котра є джерелом психічного і фізичного розвитку дитини. Несвоечасність і низька ефективність використання різноманітних засобів фізичного виховання у дошкільному віці призводить до порушень у розвитку дітей, негативно впливають на їхню розумову сферу, знижують рівень підготовленості до школи.

Фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості [6].

На важливих аспектах змін в організації фізичного виховання дітей акцентує увагу О. Богініч. По-перше, у контексті реалізації гуманістичного принципу виховання віра в дитину, її можливості, перспективи прогресивних досягнень мають складати основу взаємовідносин у процесі організації рухової діяльності. По-друге, оцінка рівня рухової підготовленості має базуватися не лише на кількісних та якісних показниках, а й на індивідуальних можливостях кожної дитини, врахуванні зусиль, яких дитина докладає для досягнення певного результату [2].

Влучно про фізичне виховання наголошують науковці, що це «...є одним із важливих факторів збереження та відновлення здоров'я школярів, органічною складовою навчально-виховної роботи школи, однією з умов упровадження концепції Нової української школи. В умовах модернізації

освіти постає необхідність перегляду її змісту відповідно до тенденцій сьогодення, зокрема: певної зміни контингенту закладів як загальної, так і спеціальної освіти; недостатньої відповідності між реформуванням, модернізацією спеціальної освіти та її змістом; недосконалістю відповідного методичного забезпечення, яке б відповідало сучасним вимогам та було узгоджено зі змістом освіти; недостатньої узгодженості змісту освіти з можливостями психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами та ін....» [4, с. 45].

Використання профілактичних заходів при порушеннях функцій опорно-рухового апарату (ОРА) та визначення змісту засобів корекції її вад вимагають знань про причини порушень правильного звичного положення тіла для їх усунення. Є низка внутрішніх і зовнішніх причин порушень функцій ОРА у дітей молодшого шкільного віку.

До внутрішніх (ендогенних) причин відносять генетичну спадковість; вроджені вади фізичного розвитку; період першого скелетного витягіння у 5 років; фізіологічно обумовлений недостатній розвиток м'язової системи, ослаблений м'язовий тонус основних м'язових груп тулуба й кінцівок (м'язів спини, черевного преса та верхнього плечового пояса); функціональна недостатність зв'язково-суглобового апарату, що призводить до деформацій кісток унаслідок неправильних поз тощо.

Зовнішніми (екзогенними) причинами є нераціональний руховий режим, що призводить до слабкості м'язово-суглобового апарату; незбалансований режим харчування; забрудненість зовнішнього середовища; недостатній рівень теоретично-методичної підготовленості батьків і вихователів для ефективного проведення корекційно-профілактичної роботи як у школі, так і в домашніх умовах [9].

Фізична культура і спорт є частиною культури суспільства, залучення до якої, безумовно, сприяє соціалізації та адаптації підростаючого покоління. З цих міркувань, вона особливо потрібна дітям з порушеннями психофізичного розвитку. Розвиток фізичних якостей школярів молодшого

віку з порушеннями функцій опорно-рухового апарату зі зниженим інтелектом найбільш успішно здійснюється на уроках фізичної культури з використанням спеціальних корекційних завдань та вправ. З огляду на особливості психомоторного недорозвитку, фізичної та психічної затримки розвитку, труднощів сприйняття навчального матеріалу, при підборі засобів необхідно керуватися наступними дидактичними правилами [8]:

1) створювати максимальний запас простих рухів з їх поступовим ускладненням;

2) стимулювати словесну регуляцію і наочно-образне мислення при виконанні фізичних вправ;

3) максимально активізувати пізнавальну діяльність;

4) орієнтуватися на збережені функції, сензитивні періоди розвитку та потенційні можливості дитини;

5) віддавати перевагу ігровому методу навчання, так як у невимушеній, емоційно-забарвленій грі, діти краще засвоюють навчальний матеріал;

6) стимулювати та розвивати асоціативну пам'ять дитини шляхом багаторазового повторення та називання вправ.

На заняттях з фізичного виховання особливого значення набуває індивідуальний підхід до дитини. Урок будується із суворим урахуванням стану здоров'я кожного учня. Робота вчителя здійснюється в тісному контакті з лікарями (невропатологом і ортопедом), які формують корекційно-відновлювальні завдання і вказують на протипоказання до здійснення деяких видів вправ.

Існує багато різноманітних вправ [1], розроблених спеціально для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, які є обов'язковими для включення в плани уроків з фізичного виховання. Уроки плануються з урахуванням наступних вимог:

✚ поступове підвищення навантаження від початку до середини уроку і перехід до заспокійливих вправ в кінці уроку;

✚ чередування різних видів вправ відповідно психофізичних можливостей учнів.

Неприпустима перевага учнів: дозування фізичного навантаження з урахуванням індивідуальних особливостей дитини з порушеним розвитком – аксіома на уроках фізичного виховання [3].

Аналіз науково-методичних джерел підтвердив, що цій проблемі приділяли увагу багато фахівців і на сьогодні розроблено чимало лікувально-реабілітаційних комплексів. Однак потрібно впроваджувати в навчально-виховні заклади нові засоби й методики, які б позитивно сприймалися дітьми та спонукали виконувати запропоновані комплекси лікувальної гімнастики.

Висновки. На основі аналізу літературних джерел можна сказати, що фізичне виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату зі зниженим інтелектом підвищує функціональні резерви і захисні сили організму.

Адекватно підібрані форми, засоби і методи фізичної реабілітації покращують трофіку органів і тканин, ведуть до більш швидкого відновлення порушених рухових функцій. Заняття фізичними вправами і спортом збільшують міцність кісткової тканини, сприяють більш міцному прикріпленню до кісток м'язових сухожиль, зміцнюють хребет і ліквідують у ньому небажані викривлення, сприяють розширенню грудної клітини та виробленню гарної постави.

Перспективи подальших розвідок полягають у пошуку методів корекційно-оздоровчої фізкультури для дітей із церебральними та спінальними нейроортопедичними порушеннями.

Список використаних джерел

1. Барно О. Проблема людей з особливими потребами як гостра державна проблема / О. М. Барно // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. – № 4 (6). – 2008. – С. 37.
2. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку / Ольга Богініч // Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі

- освіти : монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. – Запоріжжя : ЗОІППО, 2010. – С. 124 – 148.
3. Гаяш О. До питання про окремі проблеми сучасної спеціальної освіти / О.В. Гаяш // Матеріали Всеукраїнської (заочної) науково-практичної конференції [Спеціальна освіта: стан та перспективи] (Харків, 17-18 травня 2017 р.). – Харків: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 2017. – С. 23-25.
  4. Гладуш В.А. Корекція розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями засобами фізичного виховання / В. А. Гладуш, А. М. Висоцька, С. О. Дубовський // Вісник післядипломної освіти. Випуск 12(41) «Серія «Педагогічні науки» (Категорія «Б»)) 2020, – С. 44-62. [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-12\(41\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-12(41))
  5. Дегтяренко Т. Корекційно-реабілітаційна допомога особам з психофізичними порушеннями як суспільний феномен та об'єкт спеціальної педагогіки / Т. М. Дегтяренко // Науковий часопис. Серія: Корекційна педагогіка. – № 24. – 2013. – С. 80-82.
  6. Енциклопедія освіти / [Акад.пед.наук України; гол. ред. В.Г.Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008 – 1040 с.
  7. Жилка Н. Я. Здоров'я дітей в Україні / Н. Я. Жилка // Матеріали Всеукраїнського форуму «Здоров'я дітей – майбутнє України». – К. : Основи здоров'я та фізична культура, 2007. – С. 4-22.
  8. Іноземцева С. Спеціальна освіта на сучасному етапі розвитку суспільства / С. В. Іноземцева // Vzdelávanie a spoločnosť. Medzinárodný nekonferenčný zborník. – Prešov. – Вип. 1. – 2016. – С. 273, 278-279.
  9. Колупаєва А. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі / А. А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання і виховання. – № 3. – 2014. – С. 7-11.

Матеріали подані в авторській редакції